

Sygn. akt I ACa 1381/15

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 18 marca 2016 r.

Sąd Apelacyjny w Łodzi I Wydział Cywilny w składzie:

Przewodniczący : SSA Małgorzata Dzięciołowska

Sędziowie: SA (...)

SA Alicja Myszkowska

Protokolant: st. sekr. sąd. Julita Postolska

po rozpoznaniu w dniu 18 marca 2016 r. w Łodzi na rozprawie

sprawy z powództwa **B. C.**

przeciwko **(...) Spółce Akcyjnej V. (...) z siedzibą w W.**

o odszkodowanie, zadośćuczynienie i rentę

na skutek apelacji obu stron

od wyroku Sądu Okręgowego w Łodzi

z dnia 7 sierpnia 2015 r. sygn. akt II C 919/10

1. oddała obie apelacje;
2. znosi wzajemnie pomiędzy stronami koszty procesu w postępowaniu apelacyjnym.

UZASADNIENIE

Wyrokiem z dnia 7 sierpnia 2015 r. Sąd Okręgowy w Łodzi zasądził od pozwanego (...) Spółki Akcyjnej V. (...) w W. na rzecz powódki:

- kwotę 290.000 złotych z ustawowymi odsetkami od kwoty 200.000 złotych od dnia 21 maja 2010 roku do dnia zapłaty i od kwoty 90.000 złotych od dnia 6 czerwca 2014 roku do dnia zapłaty tytułem zadośćuczynienia (pkt 1 sentencji);
- kwotę 12.715,50 złotych z ustawowymi odsetkami od dnia 21 maja 2010 roku do dnia zapłaty tytułem odszkodowania (pkt 2 sentencji);
- kwotę 1.500 złotych miesięcznie, poczynając od dnia 1 czerwca 2010 roku, do dnia 10 - go każdego miesiąca, z ustawowymi odsetkami w razie uchybienia terminu płatności każdej z rat tytułem renty na zwiększone potrzeby (pkt 3 sentencji);

oddalił powództwo w pozostałej części (pkt 4.) i rozstrzygnął o kosztach postępowania (k 544).

W uzasadnieniu wyroku sąd pierwszej instancji wskazał, że ubezpieczyciel nie kwestionował zasady swojej odpowiedzialności względem powódki. W stosunku do sprawcy zdarzenia zapadł wyrok karny skazujący, który myśl z art. 11 kpc wiąże sąd cywilny w zakresie ustaleń dotyczących popełnienia przestępstwa - a więc okoliczności

składających się na jego stan faktyczny, czyli osobą sprawcy, przedmiotem przestępstwa oraz czyn przypisany oskarżonemu. W chwili zdarzenia osobę odpowiedzialną za jego skutki łączyła z pozwanym Towarzystwem umowa ubezpieczenia odpowiedzialności cywilnej za szkody powstałe w związku z ruchem pojazdu (art. 822 kc).

Powódka wniosła ostatecznie o zasądzenie tytułem zadośćuczynienia kwoty 400.000 złotych, tytułem odszkodowania kwoty 27.193,50 złotych oraz tytułem renty na zwiększone potrzeby kwoty po 6.075 złotych miesięcznie.

W wyniku wypadku z dnia 23 grudnia 2009 roku powódka doznała urazu wielonarządowego z urazem głowy i wstrząśnieniem mózgu, licznych złamań kości (goleni prawej, szyjki kości ramiennej prawej, nasad dalszych kości przedramienia prawego, kości miednicy, szyjki kości udowej). Rozwinął się u niej także wtórny zespół stresu pourazowego.

W ocenie sądu okręgowego na ocenę wysokości należnego powódce zadośćuczynienia wpływa stwierdzony u powódki przez biegłych trwały uszczerbek na zdrowiu w wysokości 154%. Szkada u powódki polegała na znacznym cierpieniu fizycznym i psychicznym. Wiązało się ono z doznanymi przez powódkę złamaniami kostnymi, hospitalizacją, koniecznością poddania się zabiegom operacyjnym, powikłaniami oraz długotrwałym unieruchomieniem. Pobyty w szpitalu oraz konieczność przebycia zabiegów operacyjnych stanowiły źródło bólu i stresu. Powódka przeszła zabieg ortopedyczny polegający na stabilizacji złamań za pomocą drutów, pozostawała w unieruchomieniu gipsowym. Głównie na skutek przebytego urazu wielonarządowego u powódki nastąpiło uszkodzenie serca. Uraz głowy i doznane wstrząśnienie mózgu w czasie przedmiotowego wypadku miały istotny wpływ na widoczne u powódki objawy rozpoczynającego się zespołu otępiennego. Stan czynnościowy narządu ruchu powódki jest już utrwalony i nie rokuje poprawy. U powódki pozostały widoczne blizny, przy czym troficzne uszkodzenie skóry stanowiące przewlekły stan zapalny skóry, wiąże się z odczuwaniem bólu.

Do dnia, w którym została potrącona przez samochód, powódka był osobą samodzielną i sprawną fizycznie. Na skutek wypadku powódka nie może samodzielnie wykonywać czynności higienicznych, ani innych czynności dnia codziennego, jest uzależniona od opieki i pomocy osób trzecich. Porusza się za pomocą balkonika. Część skutków doznanego przez powódkę urazu jest nieodwracalna. Związane z tym cierpienia psychiczne powódka odczuwa do chwili obecnej. Zmuszona jest także zażywać leki przeciwbólowe, gastrologiczne, kardiologiczne, wspomagające regenerację organizmu oraz nasenne.

Sąd pierwszej instancji uznał za zasadne przyznanie powódce zadośćuczynienia w kwocie 300.000 złotych i po uwzględnieniu przyznanej przez stronę pozwaną w toku postępowania likwidacyjnego kwoty 10.000 złotych zasądził z tego tytułu kwotę 290.000 złotych. Kwotę żądania przewyższającą zasądzoną sumę przyjął za wygórowaną i w pozostałym zakresie powództwo oddalił.

Podniósł, że powódka przez okres 5 miesięcy po wypadku wymagała pomocy innych osób w wymiarze około 5 godzin dziennie. Mając na względzie, niesporne stawki wynagrodzenia opiekunek społecznych za jedną godzinę pracy (w okresie od lipca 2009 roku do 30 czerwca 2013 roku - 9,50 złotych), określił koszty opieki na łączną kwotę 7.742,50 złotych (163 dni x 5 godz. x 9,50).

Ustalając należne powódce odszkodowanie w zakresie kosztów zakupu lekarstw, sąd okręgowy uznał za celowe posłużenie się art. 322 kpc. Powódka udokumentowała oraz dowiodła opiniami biegłych sądowych koszty: zakupu basenu sanitarnego - 29 złotych, materaca przeciwoleżynowego i podkładu - 599 złotych, ortez stabilizujących na staw skokowy - 105 złotych, balkonika - 240 złotych, kul łokciowych - 78 złotych, w zakresie leków: przeciwbólowych, przeciwzkrzepowych i antybiotyków - 150 złotych miesięcznie przez okres 3 -ch miesięcy, co daje łącznie 450 złotych, następnie leków przeciwbólowych - po 50 złotych miesięcznie, P. - ok. 13 złotych miesięcznie i ziół ok. 60 złotych miesięcznie, maści nawilżających i opatrunków na nawracające owrzodzenia troficzne - ok. 150 zł miesięcznie, leków kardiologicznych - ok. 80 złotych miesięcznie. Uzasadnione koszty zakupu lekarstw oraz sprzętu od daty wypadku do 31 maja 2010 r. wyniosły więc 4.973 złotych, natomiast koszty związane z usuwaniem następstw wypadku, poniesione

przez powódkę do dnia 31 maja 2010 r. 12.715,50 złotych (7.742,50 + 4.973). W pozostałym zakresie sąd pierwszej instancji żądanie powódka, jako nieudowodnione oddalił.

Sąd okręgowy oceniając roszczenie powódki z tytułu renty na zwiększone potrzeby, zgodnie z żądaniem pozwu za okres od 1 czerwca 2010 r. i na przyszłość, uznał, że należało w świetle opinii biegłych, uwzględnić, jako uzasadnione, wydatki na leczenie, zakup leków oraz związane z opieką osób trzecich w łącznej kwocie 1.500 złotych miesięcznie, płatne do 10-go każdego miesiąca z ustawowymi odsetkami w razie uchybienia terminu płatności rat. Stwierdził, że od 1 czerwca 2010 r. powódka wymagała i nadal wymaga pomocy osób trzecich w wymiarze 4 godziny dziennie, co przy uwzględnieniu stawki wynagrodzenia opiekunek społecznych za jedną godzinę pracy w wysokości 9,50 zł stanowi 1.140 złotych (30 dni x 4 godz. x 9,50).

W oparciu o opinie biegłych oraz doświadczenie życiowe przyjął, że w związku z następstwami przedmiotowego wypadku, powódka do chwili obecnej i nadal musi stosować: leki przeciwbólowe, których koszt wynosi około 50 złotych miesięcznie, maści i opatrunki na nawracające owrzodzenia troficzne (ok. 150 złotych miesięcznie), leki kardiologiczne (ok. 80 złotych miesięcznie), P. (ok. 13 złotych) i leki ziołowe (ok. 60 złotych).

W wyniku tych wskazań zasądził wcześniej wskazaną kwotę tytułem renty na zwiększone potrzeby. Żądanie pozwu ponad tę kwotę, jako nieudowodnione oddalił.

Sąd pierwszej instancji wskazał, że roszczenie o naprawienie szkody wyrządzonej czynem niedozwolonym staje się wymagalne dopiero po wezwaniu dłużnika do wykonania świadczenia. Z charakteru świadczenia, którego wysokość ze swej istoty jest trudno wymierna i zależna od szeregu okoliczności związanych z następstwami zdarzenia szkodowego, wynika, że obowiązek jego niezwłocznego spełnienia powstaje po wezwaniu dłużnika i od tego momentu należą się odsetki za opóźnienie. Terminy wymagalności roszczeń zgłoszonych przez powódkę sąd pierwszej instancji ocenił w oparciu o wezwanie dłużnika do spełnienia poszczególnych roszczeń i zażądanych kwot:

- zakresie zadośćuczynienia w kwocie 200.000 złotych oraz odszkodowanie w kwocie 12.715,50 złotych - wezwanie ubezpieczyciela nastąpiło w postępowaniu likwidacyjnym w dniu 21 maja 2010 r. i w związku z tym odsetki ustawowe zasądził zgodnie z żądaniem powódki,

- od pozostałej zasądzonej tytułem zadośćuczynienia kwoty w wysokości 90.000 złotych zasądził odsetki ustawowe od dnia 6 czerwca 2014 r., mając na względzie, że pismem z dnia 6 czerwca 2014 r. strona powodowa rozszerzyła powództwo o zapłatę tytułem zadośćuczynienia kwoty 400.000 złotych. Powódka żądała odsetek od tej kwoty od dnia 26 maja 2010 r., dlatego zakresie wcześniejszego terminu zasądzenia odsetek ustawowych powództwo oddalił (k 545 do 551).

Apelacje od wyroku Sądu Okręgowego w Łodzi złożyły obie strony.

Strona pozwana zaskarżyła wyrok w części, tj.

- w punkcie 1. ponad kwotę 230.000 złotych zasądzonych na rzecz powódki zadośćuczynienia - co do kwoty 60.000 złotych, a także w zakresie daty początkowej naliczania odsetek ustawowych od całej kwoty zasądzonych z tego tytułu świadczenia,

- w punkcie 3. w zakresie ponad kwotę 150 złotych miesięcznie zasądzonych na rzecz powódki renty na zwiększone potrzeby - co do kwoty 1.350,00 złotych miesięcznie,

- w punktach 5. i 6. w całości. Zarzuciła mu:

- naruszenie prawa procesowego, a mianowicie: art. 233 § 1 kpc poprzez dokonanie dowolnej a nie swobodnej oceny materiału dowodowego, art. 286 kpc i art. 227 kpc w zw. z art. 162 kpc poprzez nieuwzględnienie wniosku strony pozwanej w zakresie dopuszczenia i przeprowadzenia dowodu z kolejnej opinii innego biegłego z zakresu kardiologii i psychologii, art. 98 § 3 kpc w zw. z § 6 pkt 7 rozporządzenia MS z dnia 28 września 2002 r. w sprawie

opłat za czynności radców prawnych oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów pomocy prawnej udzielonej przez radcę prawnego ustanowionego z urzędu oraz art. 328 § 2 kpc poprzez zasądzenie na rzecz powódki kosztów zastępstwa procesowego w wysokości niezgodnej z obowiązującymi przepisami,

- naruszenie prawa materialnego, a mianowicie art. 445 § 1 kc poprzez jego błędną wykładnię i nieodpowiednią ocenę przyjętych kryteriów ustalenia wysokości zadośćuczynienia, art. 444 § 2 kc poprzez niewłaściwe zastosowanie w okolicznościach sprawy i przyjęcie, że powódka począwszy od 1 czerwca 2010 r. i nadal wymaga opieki ze strony osób trzecich w wymiarze 4 godzin dziennie oraz musi przyjmować w związku z wypadkiem leki kardiologiczne oraz łagodzące dolegliwości gastryczne w postaci leków ziołowych i P.,
- art. 481 kc i art. 817 kc w zw. z art. 316 § 1 kpc poprzez błędną wykładnię i przyjęcie, że pozwana strona pozostawała w opóźnieniu, podczas gdy wysokość przyznanych powódce świadczeń została określona w oparciu o opinie biegłych, co oznacza pozostawanie w zwłoce pozwanej, co najwyżej od dnia, w którym wydano rozstrzygnięcie.

We wnioskach apelacji pozwane Towarzystwo wniosło o zmianę wyroku w zaskarżonej części poprzez oddalenie powództwa o zadośćuczynienie w zakresie zasądzającym na rzecz powódki kwotę 60.000 złotych z ustawowymi odsetkami od dnia 21 maja 2010 r. do dnia zapłaty, co do renty w zakresie zasądzającym na rzecz powódki kwotę 1.350 złotych miesięcznie z tytułu zwiększonych potrzeb, począwszy od dnia 1 czerwca 2010 r. oraz poprzez obciążenie powódki kosztami niniejszego postępowania stosownie do wyniku sprawy, ewentualnie uchylenie wyroku w zaskarżonej części i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania właściwemu sądowi pierwszej instancji z pozostawieniem temu sądowi orzeczenia co do kosztów postępowania odwoławczego (k 567 do 575).

Powódka zaskarżyła wyrok w części oddalającej powództwo w zakresie odsetek od kwoty 90.000 złotych od dnia 26 maja 2010 r. do dnia 6 czerwca 2014 r. oraz orzeczonych od powódki kosztów postępowania w całości w oparciu o zarzuty:

- 1) naruszenia prawa materialnego, w szczególności art. 822 kc w zw. z art. 817 § 1 kc, art. 359 kc, art. 481 § 1 kc i art. 14 ustawy o ubezpieczeniach obowiązkowych, Ubezpieczeniowym Funduszu Gwarancyjnym i Polskim Biurze Ubezpieczycieli Komunikacyjnych poprzez częściowe oddalenie powództwa w zakresie zasądzonej kwoty 90.000 złotych pomimo, że świadczenie to było wymagalne w terminie od dnia zgłoszenia szkody,
- 2) naruszenie prawa procesowego, które miało wpływ na wynik, w szczególności art. 233 § 1 kpc w zw. z art. 245 kpc przez dokonanie przez sąd oceny zebranego w sprawie materiału dowodowego w sposób dowolny oraz ustaleń sprzecznych z treścią zebranego materiału dowodowego i w ich wyniku zasądzenie odsetek od kwoty 90.000 złotych od dnia 6 czerwca 2014 roku przy jednoczesnym ustaleniu, że pismem z dnia 23 kwietnia 2010 roku powódka zgłosiła szkodę w zakresie 500.000 złotych zadośćuczynienia.

Powódka wniosła o zmianę wyroku, zasądzenie od pozwanej na rzecz odsetek w zaskarżonym zakresie oraz o zasądzenie kosztów postępowania, w tym kosztów zastępstwa procesowego przed sądem drugiej instancji (k 561 do 562).

W odpowiedzi na apelację powódki strona pozwana wniosła o jej oddalenie i zasądzenie kosztów wg norm przepisanych na jej rzecz (k 583 do 585).

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Obie apelacje nie zawierały zasadnej argumentacji.

Granice swobodnej oceny dowodów (art. 233 § 1 kpc) wyznaczone są wymaganiami prawa procesowego, doświadczenia życiowego oraz regułami logicznego myślenia, według których sąd rozważa w sposób wszechstronnie materiał dowodowy jako całość, dokonuje wyboru określonych środków dowodowych i wagać ich moc oraz

wiarygodność, odnosi je do pozostałego materiału dowodowego (por. wyroki Sądu Najwyższego z dnia: 10 czerwca 1999 r., II UKN 685/98, (...) i US 2000, nr 17, poz. 655, 20 marca 1980 r., II URN 175/79, OSNC 1980, nr 10, poz. 200).

Zarzut wadliwości oceny dowodów może odnosić się jedynie do dowodu tą oceną objętego, gdyż tylko wówczas możliwe jest powołanie się na naruszenie art. 233 § 1 kpc. Skuteczne zgłoszenie tego zarzutu nie może ograniczać się do wskazywania, że na podstawie materiału dowodowego możliwe były inne wnioski co do faktów, lecz polega na wykazaniu, że wnioski wyprowadzone przez sąd orzekający w świetle zasad doświadczenia życiowego i budowy sylogizmów były niemożliwe. Konieczne jest wskazanie na określony dowód czy dowody, które na przekroczenie granic swobodnej oceny dowodów wskazują i jakie kryteria oceny dowodów naruszone przez sąd (zob. wyroki Sądu Najwyższego z dnia: 16 października 2015 r., I CSK 886/14, LEX nr 1811810, 6 czerwca 2003 r., IV CK 274/02, LEX nr 146440, 7 października 2005 roku, sygn. akt IV CK 122/05, LEX nr 187124, 16 grudnia 2005 r., III CK 314/05, LEX nr 172176, z dnia 11 kwietnia 2006 r., I PK 169/05, Wokanda 2006/11/23, 16 grudnia 2005 r., III CK 314/05, LEX nr 172176, z dnia 11 kwietnia 2006 r., I PK 169/05, Wokanda 2006/11/23, 18 czerwca 2004 r., II CK 369/03, LEX nr 174131, 5 sierpnia 1999 r., II UKN 76/99, OSNP 2000 nr 19 poz. 732, wyrok Sądu Apelacyjnego w Łodzi z dnia 29 września 2015 r. I ACa 395/15, LEX nr 1927632).

Opinia biegłego ma na celu ułatwienie sądowi należytej oceny już zebranego w sprawie materiału wtedy, gdy potrzebne są do tego wiadomości specjalne. Nie może ona natomiast sama być źródłem materiału faktycznego sprawy ani tym bardziej stanowić podstawy ustalenia okoliczności będących przedmiotem oceny biegłego (tak m.in. wyrok SN z dnia 11 lipca 1969 r., I CR 140/69, OSNCP 1970, nr 5, poz. 85).

Podlega, jak inne dowody ocenie według art. 233 § 1 kpc, lecz odróżniają ją szczególne kryteria dokonania tej oceny. Stanowią je zgodność z zasadami logiki i wiedzy powszechnej, poziom wiedzy biegłego, podstawy teoretyczne opinii, sposób motywowania oraz stopień stanowczości wyrażonych w niej wniosków, a także zgodność z zasadami logiki i wiedzy powszechnej. Przedmiotem opinii biegłego nie jest przedstawienie faktów, lecz ich ocena na podstawie wiedzy fachowej (wiadomości specjalnych). Nie podlega ona zatem weryfikacji, jak dowód na stwierdzenie faktów, na podstawie kryterium prawdy i fałszu. (zob. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 12 lutego 2015 r., IV CSK 275/14, LEX nr 1651019, postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 7 listopada 2000 r., I CKN 1170/98, OSNC 2001/4/64 oraz uzasadnienie wyroku tego Sądu z dnia 7 lipca 2005 r., II UK 277/04, OSNP 2006/5-6/97 i wymienione w nim orzecznictwo).

Sąd nie jest obowiązany dążyć do stanu, że złożoną opinią będą przekonane strony. Wystarczy, że opinia jest przekonująca dla sądu, który ocenia, czy biegły wyjaśnił wątpliwości zgłoszone przez stronę (por. wyrok z dnia 19 maja 1998 r., II UKN 55/98, (...) i US 1999 Nr 10, poz. 351).

Taki wniosek należy wyprowadzić z analizy opinii biegłych wydanych w sprawie, zwłaszcza biegłych z zakresu kardiologii, psychologii i chorób wewnętrznych, które próbuje podważyć strona pozwana.

Na wstępie rozważań poświęconych zarzutom tej strony należy wskazać, że biegłym w procesie może być osoba fizyczna, nawet niewpisana na listę biegłych sądowych, o ile ma wiedzę specjalistyczną w danej dziedzinie i jeżeli została powołana w charakterze biegłego w konkretnej sprawie. Brak wpisu na listę biegłych, będący nawet wynikiem skreślenia z listy biegłych sądowych ze względu na wiek, sam z siebie nie dyskwalifikuje opinii (zob. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 11 sierpnia 2004 r., II CK 488/03, LEX nr 589961). W sprawie zostały wydane dwie opinie biegłych psychologów. Pierwsza opinia sporządzona przez psychologa U. G. (1) (k 257 do 262). Opinia ta została złożona do akt w dniu 25 czerwca 2012 r. Jej odpis został doręczony stronie pozwanej w dniu 9 lipca 2012 r. (k 279 i k 265 do 267). Zawnioskowany przez tę stronę dowód z opinii biegłego psychiatry nie wykazał sugestii tej strony o braku stwierdzonych przez biegłą objawów jako następstw wypadku (k 266 i k 309). Po ponownym wezwaniu strony pozwanej do ustosunkowania się do wniosków opinii biegłej U. G. z uwagi na wnioski biegłej E. W. (k 334a) strona pozwana złożyła w dniu 28 listopada 2013 r. pismo, w którym powołała się na poprzedni wniosek i fakt zawieszenia biegłej w czynnościach (k 354). Nie zgłosiła nowych zastrzeżeń do opinii biegłej U. G. w zestawieniu z wnioskami opinii wydanej przez psychiatrę. Zaznaczyć trzeba, że w toku postępowania nie wskazano przed wydaniem opinii przez

biegłą U. G. by nie figurowała na liście biegłych. Wiadomość o zawieszeniu biegłej w czynnościach pochodzi dopiero z II połowy 2013 roku.

Porównanie opinii biegłej psycholog i biegłej psychiatry dawało podstawy do przyjęcia wniosków zawartych w opinii pierwszej biegłej za zasadnych. Biegłe U. G. i E. W. zbadały powódkę. Biegła psychiatra odniosła się do opinii biegłej psycholog (k 307) i potwierdziła związek stanu psychiatrycznego powódki z zaistniałym wypadkiem. Wnioski biegłej U. G. nie były więc odosobnione i znajdowały oparcie w tej opinii. Obie opinie dawały pełny obraz psychologiczno-psychiatryczny powódki. Sąd pierwszej instancji dopuścił dowód z opinii kolejnego biegłego psychologa. Biegła E. B. (k 483 dso 487) wprawdzie z uwagi na stan zdrowia powódki (k 386 odwr. zeznania świadka E. D.), która ma trudności z poruszaniem się nie zbadała powódki (B. C. nie stawiała się na badanie), lecz dysponowała dokumentacją medyczną powódki oraz opiniami innych biegłych, m.in.: psychologa U. G. i psychiatry E. W. (k 306 do 309). Biegła E. B. podała jedynie, że bez badania powódki nie jest w stanie ustosunkować się do zakresu potrzebnego dla powódki wsparcia i wyjść poza informacje zawarte w opiniach innych biegłych (k 487), co oznacza, że zakres udzielanej powódce pomocy, pomimo, że uległ wzrostowi (zeznania świadków: k 71 odwr. do 73 A. B. i k 386 odwr. E. D. - k 388 zapis elektroniczny rozprawy z dnia 17 stycznia 2014 r. od 00:04:46 do 00:11:10), może być oceniany w granicach wskazywanych przez innych biegłych. Biegły ortopeda lek. med. M. S. (k 214 do 217 i k 386 odwr. - k 388 zapis elektroniczny rozprawy z dnia 17 stycznia 2014 r. od 00:16:55 do 00:19:35) określił tylko z uwagi na skutki ortopedyczne wypadku czas niezbędnej pomocy innych osób, co skarżący zakład ubezpieczeń pomija. Na zakres tej opieki wskazała również biegła dr n. med. G. B. (k 273 i k 333 odwr.). Wpływ stresu pourazowego wynikającego z zakresu urazów doznanych w wypadku na obecny stan zdrowia powódki opisał biegły neurolog (k 229 do 230 odwr. i k 333 odwr.). Sąd okręgowy w pełni prawidłowo stwierdził więc, że powódka doznała w wyniku wypadku z dnia 23 grudnia 2009 roku urazu wielonarządowego z urazem głowy i wstrząśnieniem mózgu, licznych złamań kości (goleni prawej, szyjki kości ramiennej prawej, nasad dalszych kości przedramienia prawego, kości miednicy, szyjki kości udowej), co musiało wpływać na jej dalszy stan zdrowia, w tym psychiczny i psychologiczny. Kwestionowanie przez stronę pozwaną związku przyczynowego pomiędzy wypadkiem a nieprawidłowości ujawnionymi w zachowaniu powódki (k 497) w świetle wniosków w/w opinii nie znajduje oparcia w dowodach przeprowadzonych w sprawie. Biegła E. B. na ten związek wskazała (k 486). Powołała się na wynik badania TK z dnia 30 grudnia 2009 r. (k 258). Zaburzenia orientacji przestrzennej, osłabienie pamięci wzrokowo-ruchowej i funkcji grafomotorycznych występujące u powódki, w ocenie biegłej, z dużym prawdopodobieństwem spowodowane są wypadkiem.

Zgodność wniosków opinii biegłej E. B. z opiniami w/w biegłych pozwalała na oparcie się na niej. Zastrzeżenia apelującego Towarzystwa (...) nie mogły być w tej sytuacji uznane za zasadne.

Za niezasadne należy uznać zarzuty strony pozwanej do opinii biegłej kardiologa dr n. med. E. P. (k 356 do 362 i k 363 do 374 dokumentacji medyczna, w tym badanie echokardiologiczne z 11 grudnia 2013 r. - k 365, k 474 odwr. do 475). Biegła zbadała powódkę. W historii choroby kardiologicznej powódki jest okres bezpośrednio po wypadku (2009 do 2010 r.) i następnie rok 2013. Badanie echokardiologiczne wykonane zostało dopiero w trzy lata po wypadku w roku 2013. Stan serca powódki przed wypadkiem i stwierdzony w 2013 roku jest różny. Nie ma innego momentu, w ocenie biegłej, z czym można łączyć stan z 2013 r., dlatego należało odnieść go do wypadku. Jest to ciąg. Jedyny stan kliniczny i wynik badań. Powódka nie prezentowała żadnych objawów do chwili przyjęcia do szpitala. Arytmia wystąpiła w dniu operacji. Jeśliby nie wypadek, arytmia, złamania, operacje do tych zmian w sercu by nie doszło. Uraz powoduje ból, stres, tachykardie i niedokrwistość w rezultacie może spowodować napad migotania przedsionków. W Ekg pojawiły się zmiany niedokrwienne w okolicach arytmii. Mógł być to początek, od którego dysfunkcja się utworzyła. Ten związek pomiędzy wypadkiem, jego skutkami, występuje. Nie jest ani typowy, ani nietypowy (k 474 odwr., rozprawa z dnia 23 września 2014 r. czas 00:10:30 do 00:12:20, 00:12:33 do 00:14:32, 00:15:30 do 00:19:24 - k 476 zapis elektroniczny rozprawy). Uszczerbek na zdrowiu został oszacowany na podstawie tabel i zdaniem biegłej nie można go pomniejszyć (k 474 odwr., rozprawa z dnia 23 września 2014 r. czas 00:12:33 do 00:14:32, 00:14:34 do 00:14:44 - k 476 zapis elektroniczny rozprawy).

Wnioski opinii biegłej kardiologa dr n. med. E. P. są szeroko umotywowane. Biegła dołączyła do opinii wynika badań powódki i historię choroby, pozwalające na ocenę stanu jej zdrowia kardiologicznego. Nie wykonywała badania

echokardiologicznego, gdyż zostało wykonane w 2013 r. W uzupełniającej opinii ustanej biegła wyjaśniła wszystkie wątpliwości podnoszone przez stronę pozwaną (k 402 do 403). Jej opinia jest konkretna i rzeczowa. Biegła wskazała na leki, które w wyniku stwierdzonego schorzenia musi brać powódka (k 362). Lek A. został wśród tych leków wymieniony. Okoliczność, że powódka brała go przed wypadkiem nie może zmienić oceny, co do potrzeby stosowania u chorej leków w zakresie jej stanu zdrowia związanego z wypadkiem. W związku ze schorzeniami serca można stosować leki podobne lub o podobnym działaniu. Stwierdzony przez biegłą stan kardiologiczny wskazywał na konieczność brania tego leku a stan ten wynikał ze zdarzenia, za które strona pozwana odpowiada. W trakcie leczenia kardiologicznego może dojść do stosowania tych samych leków, przerw w ich stosowaniu i ponownym ich stosowaniu. Tożsamość stosowanych leków przed i po wypadku nie może być argumentem przeciwko słuszności wniosków opinii biegłej. Biegła jest specjalistą kardiologiem i wskazała na zakres leków, które powinna używać powódka w związku ze schorzeniem kardiologicznym stwierdzonym w 2013 roku, odmiennym od poprzedniego (istniejącego przed wypadkiem).

Nie można mówić o „przecenieniu” przez sąd wniosków opinii biegłego, jeśli stanowią one materiał dowodowy pozwalający na ocenę faktów wymagających wiedzy wiadomości specjalnych. Opinia biegłego M. Ł. (k 291 do 293) została doręczona pełnomocnikowi strony pozwanej w dniu 25 października 2012 roku (k 295 i k 298). Apelująca spółka w toku postępowania pierwszoinstancyjnego wniosków tej opinii nie zakwestionowała. Z opinii tej wynika wprost potrzeba stosowania określonych leków (pkt 6 opinii ok. P. - 13 złotych i leki ziołowe ok. 60 złotych). Uwzględnienie ceny tych leków w kosztach ponoszonych przez powódkę znajduje zatem oparcie w opinii biegłego.

Zarzut apelacji pozwanego Towarzystwa (...) naruszenia art. 286 kpc i art. 227 kpc w zw. z art. 162 kpc w związku z oddaleniem wniosków strony pozwanej nie może w świetle omówionej spójności wniosków opinii biegłych, kompletności tych opinii, rzetelności, właściwego umotywowania ich wniosków być uznany za słuszny (k 540 odwr., k 475).

W zakresie apelacji powódki należy podnieść, że sąd pierwszej instancji pozytywnie na podstawie analizy akt szkodowych ustalił w uzasadnieniu zaskarżonego wyroku, że powódka pismem z dnia 6 kwietnia 2010 r., doręczonym pozwanemu Towarzystwu w dniu 23 kwietnia 2010 r., zgłosiła szkodę oraz wezwała do zapłaty tytułem zadośćuczynienia kwoty 500.000 złotych, tytułem zwrotu kosztów opieki osób trzecich - 12.312 złotych, tytułem zwrotu kosztów leczenia - 4.973 złotych, tytułem renty za okres od 17 do 30 kwietnia 2010 r. kwoty 3340 złotych oraz zaliczkowo kwoty 6.075 złotych płatnej, począwszy od maja 2010 r. tytułem renty na zwiększone potrzeby. Należy w związku z tym wskazać, że nie mogło w sprawie dojść do naruszenia art. 233 § 1 kpc wskazywanego w złożonym przez tę stronę środka odwoławczym. Dodać jednak trzeba, że w pozwie z dnia 26 maja 2010 r. (k 2) powódka dochodziła początkowo jedynie kwoty 200.000 złotych z tytułu zadośćuczynienia.

Podłożem wyroku sądów powszechnych są dokonane ustalenia faktyczne. W wypadku sądu drugiej instancji istnieje możliwość posłużenia się dorobkiem sądu pierwszej instancji i uznania jego ustaleń za własne (np. orzeczenia Sądu Najwyższego z dnia 13 grudnia 1935 r., C III 680/34, Zb. Urz. 1936, poz. 379, z dnia 1 sierpnia 1936 r., C III 344/35, RPEiS 1936, nr 4, s. 839, z dnia 25 listopada 1937 r., C II 1334/37, Zb. Urz. 1938, poz. 375, z dnia 14 lutego 1938 r., C II 2172/37, PS 1938, poz. 364 i 380 i z dnia 9 kwietnia 1938 r., C II 2613/37, PS 1938, nr 9, poz. 595 oraz wyrok Sądu Najwyższego z dnia 8 października 1998 r., II CKN 923/97, OSNC 1999, nr 3, poz. 60). W sprawie wystąpiły okoliczności dające podstawę do skorzystania z tej możliwości. Wynikały one z przedstawionej na wstępie rozważań oceny materiału dowodowego zgromadzonego w sprawie. W związku z tym Sąd Apelacyjny w Łodzi przyjął ustalenia faktyczne zamieszczone w uzasadnieniu zaskarżonego wyroku za własne.

W przypadku uszkodzenia ciała lub rozstroju zdrowia należy wziąć pod uwagę między innymi rodzaj i stopień intensywności cierpień fizycznych lub psychicznych, czas ich trwania, nieodwracalność skutków urazu, wpływ skutków wypadku na dotychczasowy styl życia pokrzywdzonego, stan zdrowia dotychczasowy i obecny, szanse na przyszłość, a także poczucie nieprzydatności społecznej czy wywołaną następstwem deliktu bezradność życiową poszkodowanej (por. m.in. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 26 marca 2015 r., V CSK 317/14, LEX nr 1666914).

Dane z dokumentacji medycznej odnoszące się do powódki zostały ocenione przez biegłych jako skutki wypadku. Wiek powódki w momencie zdarzenia przesądza o trudnościach w rehabilitacji i złożoności procesu leczniczego. Powstały nieodwracalne skutki ortopedyczne (k 217), kardiologiczne i psychologiczno-psychiczne u powódki. Powstały blizny pourazowe i troficzne wymagające stałego leczenia (k 243).

Rokowania na przyszłość są niepomyślne. W zakresie ortopedycznym i gojenia bliznowatego, troficznego uszkodzenia skóry kończyny dolnej prawej w obrębie podudzia złe. Skalę krzywdy doznanej przez powódkę ocenić należy za znaczną w pierwszym okresie i w czasie zabiegów operacyjnych, w wielu zakresach nieprzemijającą (k 217, 230 odwr., 243, 262 i 485 do 486, 272, 309, 362). Skala urazów doznanych przez powódkę, zakres i czas leczenia, wreszcie wynikający z opinii biegłych stan zdrowia powódki związany z wypadkiem nie pozwalają na przyjęcie zawyżenia zasądzonej przez sąd pierwszej instancji kwoty zadośćuczynienia. Odzwierciedla ona skalę doznanej krzywdy i w tym znaczeniu jest sumą odpowiednią.

W sytuacji, gdy szkoda jest bezsporna, sąd powinien, mając do dyspozycji materiał dowodowy zgromadzony na chwilę zamknięcia rozprawy, ustalić jej ostateczną wysokość. Temu celowi służy art. 322 kpc, który zezwala sądowi na zasądzenie odszkodowania w wysokości ustalonej przy uwzględnieniu wszystkich okoliczności sprawy (zob. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 2 czerwca 2010 r., III CSK 245/09, LEX nr 611825). Podobnie sąd, ustalając wysokość zwiększonych potrzeb poszkodowanego, nie jest zobowiązany do drobiazgowej dokładności, w tym zakresie również może kierować się wskazaniem zawartymi w art. 322 kpc (por. z wyrokiem SA w Lublinie z dnia 14 maja 2014 r. I ACa 84/14, LEX nr 1480515).

Odszkodowanie z art. 444 § 1 kc, czy renta z tytułu zwiększonych potrzeb na podstawie art. 444 § 2 kc mają na celu wyrównanie szkody majątkowej, gdy istnieje konieczność ponoszenia wyższych kosztów utrzymania w zakresie usprawiedliwionych potrzeb w porównaniu do stanu sprzed wyrządzenia szkody (tak m.in. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 11 marca 1976 r., IV CR 50/76, OSNC 1977/1/11, wyrok Sądu Apelacyjnego w Łodzi z dnia 23 grudnia 2013 r., I ACa 774/13, LEX nr 1416126). Przypomnieć przy tym należy, że wykonywanie opieki przez członka rodziny nie zmienia charakteru ponoszonych, niezbędnych z tą opieką wydatków oraz nie uchyla obowiązku zakładu ubezpieczeń wynikającego z zawartej umowy o odpowiedzialności cywilnej ze sprawcą wypadku (zob. wyroki Sądu Apelacyjnego w Łodzi z dnia: 6 listopada 2013 r., I ACa 528/13, LEX nr 1394237, 29 października 2013 r., I ACa 573/13, LEX nr 1394245, 6 listopada 2014 r., I ACa 622/14, LEX nr 1554741).

Zarzut naruszenia prawa materialnego (art. 444 § 2 kc) zawarty w apelacji strony pozwanej dotyczące zakresu leczenia i pobieranych leków pokrywa się z zarzutem związanym z oceną materiału dowodowego, którą sąd drugiej instancji przyjął za słuszną.

W postanowieniu z dnia 11 lipca 2011 r. Sąd Okręgowy w Łodzi udzielił zabezpieczenia w zakresie roszczenia powódki o zasądzenie renty na czas trwania postępowania poprzez zobowiązanie strony pozwanej do świadczenia na rzecz powódki tymczasowej renty na zwiększone potrzeby w wysokości 1.500 złotych miesięcznie, począwszy od dnia 1 lipca 2011 roku, płatnej do 10 - go dnia każdego miesiąca z ustawowymi odsetkami w przypadku uchybienia terminowi płatności którejkolwiek z kwot (k 151-153). W uzasadnieniu powołał się na dokumenty obrazujące konieczne wydatki ponoszone na leczenie i rehabilitację powódki. Wysokości tych wydatków strona pozwana nie zakwestionowała. Nie zaskarżyła również postanowienia o udzieleniu zabezpieczenia.

W uzasadnieniu zaskarżonego wyroku sąd okręgowy wskazał na wydatki ponoszone na leczenie powódki oraz opinie biegłych przesądzające o zasadności wydatkowania tych kwot. Podał sumę wydatków w oparciu o dane z opinii biegłych i wyliczenie matematyczne. Ponowne przeliczenie wydatkowanych przez powódkę kwot wskazuje na prawidłowość wniosków sądu pierwszej instancji, w tym zastosowanie art. 322 kpc w stosunku do „rozliczenia” kosztów niezbędnej pomocy innych osób powódce.

Zasada wyrażona w art. 363 § 2 kc, nawiązującym do art. 316 § 1 kpc, oznacza, że rozmiar szkody, zarówno majątkowej, jak i niemajątkowej, ustala się, uwzględniając moment wyrokowania. Ma ona na celu możliwie pełną

kompensatę szkody ze względu na jej dynamiczny charakter. Nie może jednak usprawiedliwiać ograniczenia praw poszkodowanego.

Kwestia początkowego terminu naliczania odsetek ustawowych za opóźnienie w zapłacie zadośćuczynienia za krzywdę ustalonego przez sąd jest w orzecznictwie postrzegana i rozwiązywana niejednolicie. Wyodrębniane są trzy grupy poglądów w zakresie naliczenia odsetek od przyznanej kwoty zadośćuczynienia (tak także wyrok Sądu Najwyższego z dnia 24 lipca 2014 r., II CSK 595/13, LEX nr 1504837 i zawarte w jego uzasadnieniu rozważania oparte na powołanym w nim orzecznictwie).

Sądy Apelacyjny w Łodzi uznał, że wymagalność roszczenia o zapłatę zadośćuczynienia podlega co do zasady ogólnym regułom płynącym z art. 455 kc. Odsetki ustawowe za opóźnienie przysługują wierzycielowi od daty wezwania dłużnika do zapłaty na rzecz poszkodowanego określonej sumy tytułem zadośćuczynienia, z uwzględnieniem regulacji szczególnych, do jakich należy art. 14 ust. 1 i 2 z dnia 22 maja 2003 roku o ubezpieczeniach obowiązkowych, Ubezpieczeniowym Funduszu Gwarancyjnym i Polskim Biurze Ubezpieczycieli Komunikacyjnych (tekst jedn.: Dz. U. z 2013 r. poz. 392 ze zm. - pierwszy z poglądów omówionych w/w orzeczeniem Sądu Najwyższego i powołane w jego zakresie orzeczenia - por. wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 18 września 1970 r., II PR 257/70, OSNC 1971, Nr 6, poz. 103; z dnia 12 lipca 2002 r., V CKN 1114/00, nie publ. z dnia 18 lutego 2010 r., II CSK 434/09, nie publ. oraz dodatkowo wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 30 stycznia 2004 r., I CK 131/03, OSNC 2005, Nr 2, poz. 40, z dnia 17 listopada 2006 r., V CSK 266/06, nie publ.; z dnia 26 listopada 2009 r., III CSK 62/09, nie publ. i przyjęty w orzecznictwie Sądu Apelacyjnego w Łodzi - m.in. w wyrokach z dnia: 17 lipca 2015 r., I ACa 119/15 niepubl., 6 listopada 2014 r., I ACa 622/14, LEX nr 1554741, 21 września 2015 r., I ACa 328/15, LEX nr 1927620, 9 czerwca 2015 r. I ACa 1814/14, LEX nr 1789958). W realiach niniejszej sprawy zasada ta musi ona ulec modyfikacji z uwagi na sytuację procesową odnoszącą się do zgłoszonych przez powódkę roszczeń - art. 193 § 1 do 3 kpc i art. 321 § 1 kpc (zob: wyrok Sądu Najwyższego z dnia 18 maja 2010 r., III PK 74/09, LEX nr 602061 i uzasadnienie wyrok Sądu Apelacyjnego w Łodzi z dnia 5 grudnia 2014 r., I ACa 1224/14, LEX nr 1665107), co zbliża sytuację w sprawie do trzeciego z możliwych poglądów omówionych w uzasadnieniu wyroku Sądu Najwyższego z dnia 24 lipca 2014 r. (II CSK 595/13, LEX nr 1504837), według którego wymagalność roszczenia o zadośćuczynienie, a tym samym i początkowy termin naliczania odsetek za opóźnienie w zapłacie kwoty należnej z tego tytułu, może się różnie kształtować w zależności od okoliczności sprawy (tak również w wyroku z dnia 25 czerwca 2015 r. Sąd Apelacyjny w Łodzi, I ACa 43/15, LEX nr 1771298).

Odnosząc się do zarzutu apelacji powódki należy ponownie wskazać, że w pozwie powódka wносиła o zasądzenie kwoty 200.000 złotych z tytułu zadośćuczynienia, pomimo, że w postępowaniu likwidacyjnym zgłosiła z tego tytułu roszczenie w większym zakresie. Zgodnie z treścią wspomnianego wcześniej art. 321 § 1 kpc w zw. z art. 187 § 1 kpc zakresem tego żądania sąd okręgowy był związany. W piśmie procesowym z dnia 6 czerwca 2014 r. powódka rozszerzyła powództwo, domagając się ostatecznie zapłaty tytułem zadośćuczynienia kwoty 400.000 złotych wraz z odsetkami od dnia 26 maja 2010 r. do dnia zapłaty (k 465). Tę zmianę przedmiotową powództwa w zakresie wymagalności zgłoszonego roszczenia zadośćuczynienia sąd pierwszej instancji prawidłowo uwzględnił w zakresie zasądzenia należnych odsetek od przyznanej z tego tytułu kwoty.

Na rozprawie w dniu 24 lipca 2015 r. pełnomocnik strony powodowej wniósł o zasądzenie kosztów postępowania, w tym kosztów zastępstwa procesowego w podwójnej wysokości (k 540 odwr.). Żądanie to zostało uwzględnione (pkt 6 sentencji). Nie można zgodzić się z zarzutem strony pozwanej, że doszło do naruszenia w tym zakresie art. 98 § 3 kpc w zw. z § 6 pkt 7 rozporządzenia MS z dnia 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów pomocy prawnej udzielonej przez radcę prawnego ustanowionego z urzędu. Wprawdzie w uzasadnieniu sąd pierwszej instancji wskazał jedynie podstawy prawne rozstrzygnięcia o kosztach, ale w realiach niniejszej sprawy zakwestionowane rozstrzygnięcie nie jest pozbawione słuszności (postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 10 października 2012 r., I CZ 113/12, LEX nr 1232743). W sprawie opinie podstawowe i uzupełniające wydawało kilku biegłych różnych specjalności. Wymagało to ustosunkowania się do ich treści, składania szeregu pism procesowych oraz przygotowania do kilku terminów rozprawy, na których doszło do uzupełnienia opinii biegłych lub złożenia wyjaśnień w trybie art. 286 kpc. Zgodnie z § 2 ust. 1 i 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych oraz ponoszenia przez Skarb Państwa

kosztów pomocy prawnej udzielonej przez radcę prawnego ustanowionego z urzędu (Dz. U. Nr 163, poz. 1349 z późn. zm. - przepisów obowiązujących do dnia 1 stycznia 2016 r. - §§ 22 i 23 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych, Dz. U. z 2015 r., poz. 1804) zasądzając opłatę za czynności radcy prawnego z tytułu zastępstwa prawnego, sąd bierze pod uwagę niezbędny nakład pracy pełnomocnika, a także charakter sprawy i wkład pracy pełnomocnika w przyczynienie się do wyjaśnienia i rozstrzygnięcia. Podstawę zasądzenia tejże opłaty stanowią stawki minimalne określone w rozdziałach 3-4, a sama opłata nie może być wyższa niż sześciokrotna stawka minimalna ani przekraczać wartości przedmiotu sprawy. Zakres uwzględnionych roszczeń i ich charakter zależny, zwłaszcza w zakresie określenia zadośćuczynienia, od oceny sądu pozwalał na uwzględnienie zgłoszonego w tym zakresie żądania.

Mając powyższe okoliczności na względzie, na podstawie art. 385 kpc, Sąd Apelacyjny w Łodzi orzekł jak w punkcie 1 sentencji.

O kosztach postępowania odwoławczego orzeczono z mocy art. 100 zd. 1 kpc w zw. z art. 108 § 1 kpc i art. 391 § 1 kpc, przy uwzględnieniu zakresu i wartości zaskarżenia orzeczenia przez każdą ze stron oraz rezultatu tego etapu postępowania.